

Aldrepræsten på farten

Demens er en sygdom, der udfordrer alle. Det gælder naturligvis den demente selv, de pårørende, personale – og præster.

Af Lis Samuelsen, sognepræst i Sorø og ældrepræst i Ringsted-Sorø provsti

Hvordan ser udfordringerne ud fra præstens perspektiv? Som præster skal vi også formidle og forkynde evangeliet for demensramte mennesker. Og spørgsmålet melder sig: Hvor langt når vi egentlig ind til mennesker med demens, og giver det overhovedet mening at fejre gudstjeneste med demente?

» Snarere skal en demensgudstjeneste være strikket sammen af andre elementer fra gudstjenesten: nærvær, genkendelse og ro. «

Liturgiske overvejelser

Siden 2011 har jeg været ældrepræst i Ringsted-Sorø provsti. Det betyder bl.a., at jeg har kontakt til flere plejehjem end de fleste præster, og at jeg er ansvarlig for at udvikle plejehjemsgudstjenester i provstiet.

Ligesom med så mange andre sygdomme er der nogle generelle fællestegn for demente menne-

sker. Demenssygeplejerske Susanne Juul Kjellkvist, som jeg i en periode arbejdede tæt sammen med, har givet nogle korte og enkle karakteristika, man skal være opmærksom på i arbejdet med demente – og som præster kan have en tendens til at glemme:

- Demente har svært ved at huske og har brug for genkendelighed
- Demente mangler sprog og har svært ved at forstå det, som bliver sagt verbalt
- Demente er meget i nuet – et kvarter efter har de ofte glemt, hvad der skete
- Demente er meget i stemninger og følelser – mindre eller slet ikke i intellektet
- Demente husker bedst stemninger
- Demente har særligt brug for ro, tryghed og gode oplevelser.

Ud fra disse kendetegn er det væsentligt at konkludere, at gudstjenesterne for demente ikke blot kan bestå i en forkortet højmesseliturgi. Man skyder i hvert fald langt over målet på den måde. Snarere skal en demensgudstjeneste være strikket sammen af andre elementer fra gudstjenesten: nærvær, genkendelse og ro.

Vi må også tage med i betragtning, at demensramte mennesker kan have mistet sproget og forståelsen af de sagte ord, hvorfor sanserne også må bringes i spil.

Overvejelser omkring liturgi

Min liturgi til en gudstjeneste på en demensafdeling er simpel og gennemskuelig (se liturgi nederst), og jeg bruger kun kendte, gamle salmer og kendte bibeltekster.

Den udenforstående kan kritisere liturgien for at være et hurtigt »venstrehåndsarbejde«, men der ligger flere overvejelser bag det simple og det enkelte.

Den enkle liturgi giver nemlig elementet genkendelse lov til at fylde hele gudstjenesten i kraft af de velkendte, klassiske salmer (som måske er lært udenad) og populære bibelstykker (brylluppet i Kana, den barmhjertelige samaritaner, Herren er min hyrde, Kain og Abel og flere lignede kendte bibelstykker) såvel som Trosbekendelsen, Fadervor og velsignelsen. Som variation har jeg også holdt gudstjenester med liturgiske temaer som dåb og vielse. Hvor mange gange har de ældre ikke været til dåb eller bryllup? Alle gange har de demente mumlet med på de gammelkendte ord fra de kirkelige handlinger.

» ... pointen er, at hvis de gamle ikke forstår ordene, der bliver sagt, så ser og mærker de korset i hånden. «

Kors

For at få sanserne i spil har jeg medbragt kors til alle beboere, som de sidder med under Fadervor og sidste salme (uden salmebog!). Korset er fremstillet af træ med bløde former, slebet og poleret, så det er rart at have i hånden. Men det kunne i virkeligheden være et hvilket som helst kors – pointen er, at hvis de gamle ikke forstår ordene, der bliver sagt, så ser og mærker de korset i hånden. Og korset er så stærkt et tegn, at de altid ved, hvad det drejer sig om: gudstjeneste og nærvær med Gud. Her kan købes kors i forskellige størrelser:

<http://www.bethesdas.dk/vare.php?id=24143>

<http://www.bethesdas.dk/vare.php?id=24142>

<http://www.bethesdas.dk/vare.php?id=24141>

Gudstjeneste, hvorhenne?

Som ældrepræst tilbyder jeg også en til to gudstjenester om året i Sorø Klosterkirke. Da bliver byens tre plejehjem inviteret, og Sorø Sogns Menighedsråd stiller transport til rådighed, ligesom det også dækker alle udgifter i forbindelse med gudstjenesten. Yderligere stiller flere af medlemmerne sig selv til rådighed under selve gudstjenesten og under kirkekaffen.

Plejehjemsbeboerne er glade for tilbuddet og nyder især det smukke kirkerum og orgelmusikken, men demensafsnittet vælger ofte at blive hjemme, da plejepersonalet vurderer, at en gudstjeneste i Sorø Klosterkirke vil forvirre mere, end det vil gavne beboerne. Derfor bliver alle mine gudstjenester for demensafsnittet holdt »hjemme« i beboernes egne vante omgivelser.

Gode råd:

Hvis du gerne vil ændre på gudstjenesten på plejehjemmet, er her nogle nyttige overvejelser.

Kontakt lederen og forklar:

- at præsten er en ressourceperson (det er ikke længere selvindlysende),
- at de fysiske rammer for gudstjeneste er vigtige (ikke for meget støj og forstyrrelser),
- at opstillingen af borde og stole kan have betydning. Det giver større nærvær, at beboerne sidder over for hinanden i bløde stole eller i rundkreds end rundt om et kaffebord,
- at det er bedst, når instruktion af personalet kommer fra lederen og ikke dig.

Få en kontaktperson på plejehjemmet:

- hvis noget praktisk skal ændres,
- hvis noget skal drøftes/evalueres,
- og så personalegruppen føler sig ansvarlig for gudstjenesten.

Husk – vi er afhængige af personale, der sørger for, at beboerne bliver opfordret til at komme til gudstjenesten og hjulet/hjulpet derhen.

Liturgi til gudstjeneste på Rosenhaven, demensafsnit

Indledning

Vi sidder i rundkreds, og jeg fortæller, at jeg vil holde andagt med dem. Her skal vi skal synge sammen, og at jeg vil begynde med bedeslag, som jeg slår med en triangel.

Bedeslag

Nåde være med jer

og fred fra Gud vor Fader

og Herren Jesus Kristus

1. salme

Læsning/fortælling

Trosbekendelsen

2. salme

Et plejepersonale samler salmebøgerne ind, og
jeg deler kors ud. Imens nynnes I østen stiger solen op

Synger 1-3 vers uden salmebog

Fader Vor

(beboerne sidder med korset i hånden)

Velsignelse

– vi sidder lidt i stilhed, jeg takker for i dag, og vi drikker et glas saftvand sammen.